

Ethiopien 2006 fjerde og sidste brev hjem

Hun holder min hånd, og giver helst ikke slip. Som om hun er bange for, at jeg rejser væk igen. Min datter Nanna, der er ti år, har købt blomster for sine lommepege og bærer min attachemappe for mig. Hun sidder tæt ind til mig, mens vi kører i toget over det snedækkede Sjælland. Hjemme har hun lavet velkomstmiddag; vilddragout og til dessert lagkage med jordbær og mango. Det er vidunderligt at være hjemme hos min meget savnede familie. Og selvom det nok er lidt egoistisk, er jeg glad for, at de også har glædet sig. Pernille har knoklet med huset, spartlet vægge, malet, sat nye lamper op. Det er blevet meget pænt. Hunden er blevet fræk, katten lunefuld. Jeg læser højt af Isabel Allendes 'Zorro', som vi var startet på, inden jeg rejste. Jeg er træt efter den lange hjemrejse, der startede fra hotellet i Addis Ababa samme morgen klokken halv fire. Selvom jeg ikke har lyst til at sove allerede, må jeg til sidst overgive mig.

Næste dag er vi tidligt oppe og af sted. Charlotte Wilken kommer ud fra Roskilde Sygehus' indgang i spidsen for kollegerne. Som en sørøverdronning fører hun an gennem den rå morgens iskolde tåge og blæst. Hun kunne være på vej til plyndringen af Cartagena eller D-dag. Altid klar til kamp med kræfter der nærmest er udtømmelige. Når vi har haft vagt sammen, og hele natten er gået med den ene akutte episode efter den anden, er hun kvikket mere og mere op, hvor andre ville være segnefærdige. I hendes blik brænder samme vilde ild, som hos de ecuadorianske nonner i Ghimbie. Uden sammenligning i øvrigt. Og den morgen er hun bare på vej til noget så fredeligt som patologikonference. Det er dejligt at se kaptajnen og de andre igen. Men vi skal videre, for min hustru Pernille er gravid og skal til nakkefoldsscanning. Heldigvis er alt i skønneste orden, og vi tager glade hjem. Vi ser 'The Sketch Show' og læser Anders And og Zorro. Familielykken har sjældent været så drivende tyk og honningsød.

Jeg kan ikke lade være med at tænke på den store forskel, der er til den verden, jeg kommer fra. Jeg har aldrig troet på, at rigdom er vejen til lykke. Men fattigdom er årsag til forfærdelig ulykke for millioner af mennesker. Det er næsten ikke er til at holde ud at tænke på, man lukker helst øjnene. For Pernille og mig er det den største tænkelige lykke, at vi forhåbentlig til sommer skal være forældre igen. Det har været en hård kamp. Vi har været igennem års fertilitetsbehandling. Vi har haft nedture og eksistentielle kriser. Vi har nydt godt af avanceret højteknologisk behandling, som man ikke en gang tør drømme om i Ethiopien. Vores bekymringer virker fjollede i sammenligning med et liv, hvor død og ulykke kan ramme når som helst. Ikke desto mindre er vi ikke rolige, før vi er vel ved vejs ende.

Den sidste uge i Ghimbie havde været travl. Martin var blevet kastet lige ind i arbejdet og havde ikke haft megen tid til at fordøje de mange nye indtryk. Det var nok godt nok, for tiden var begrænset. Hjemme på Roskilde Sygehus havde flere ment, at Martin måske ville komme til at kede sig, at der ville ske for lidt og tempoet ville være for langsomt nede i Afrika. Måske var det et indirekte udtryk for, at man nødtigt ville undvære ham i halvanden måned, specielt nu, hvor der bliver kæmpet om fordelingen af specialer og funktioner inden for den kommende Region Sjælland. Når Roskilde har brug for Martin, kunne nogen måske mene, at det også måtte forholde sig omvendt. Det skal jeg ikke kunne sige. Men jeg mener ikke, Martin har kedet sig i Ghimbie. Det var der ikke tid til.

Vi startede hver morgen med fælles morgenmad. Vi havde to operationer dagligt, og det kunne vi godt få tiden til at gå med. Mandag kom vi først i gang klokken elleve. Formiddagen brugte vi så på at lave postoperative behandlingsprotokoller og se nye patienter. Allerede tirsdag var operationsholdet klar klokken halv ni. Det havde taget et par dage at bryde isen og få forklaret, hvordan tingene skulle foregå, men så kørte det også rigtig godt. Der havde været en dårlig

stemning i den måned Dr. Hagos, kirurgen fra Addis Ababa, vikarierede. Han havde brokket sig over snart det ene, snart det andet. Da operationsstusens personale fornemmede, at vi påskønnede deres arbejde, blev stemningen snart konstruktiv. Martin er meget præcis og grundig i sine instruktioner, og det letter arbejdet for alle. Den medbragte lonestar ramme og det dyre 'kunstige væv', Pelvicol, vakte stor interesse. Den endelige demonstration af mesterens evner var, da Colonel ikke kunne få anlagt spinalbedøvelse på en patient. Han blev nervøs og stak mere og mere ved siden af. Jeg var helt bekymret for nyrene. Så gjorde Martin et forsøg og anbragte nålen lige, hvor den skulle være, klar cerebrospinalvæske dryppede ud. Martin betroede mig, at han aldrig havde prøvet det før, hvilket han ikke nænnede at fortælle Colonel. Allerede inden da, havde Colonel med eftertryk udtalt, at Martin var 'a very, very good surgeon'.

Fisteloperationerne var ikke nemme. De fleste fistler er opstået efter et udbredt traume, og vævsskaden er ikke lokaliseret til et lille område. Det er således undtagelsen, at man ser en 'nem' fistel midt i skeden, sådan en, der er god at starte på for begyndere ud i fistel kirurgi. Den anden operation mandag var reparation af en fistel højt oppe ved siden af livmoderhalsen. Det lykkedes til sidst efter meget besvær at få lukket den. De sløve nåleholdere, hvor nålen drejer rundt, når den er halvvejs gennem vævet, var et stort problem. Der skulle på kritiske steder stikkes mange gange, før Martin fik sat en knude. Tirsdag var begge operationerne også krævende. Den ene havde en høj fistel, den anden var opereret for en fistel i november, men hendes lukkemuskel om urinrøret var ødelagt, så hun var fortsat uændret inkontinent. Martin lavede en slynge af Pelvicol, der virkede fornuftig. Onsdag lavede Martin en fistel og instruerede mig bagefter i en vaginal hysterektomi, fjernelse af livmoderen nedefra, på en kvinde med total fremfald af denne. Det tog en halv time medsamts opsyning af skedens forvæg. De tegninger, som Martin havde lavet af operationesproceduren, var en stor hjælp. Han har en fin streg, det ses, at hans mor er kunstmaler. Torsdagens operationer var anstrengende, mest fordi jeg var blevet ret forkølet, og min operationsmaske under den første operation hurtigt blev fyldt med... ja; snot. Det var lidt af en prøvelse at ignorere, men jeg druknede heldigvis kun næsten. Fredagens operation var den første, vi måtte opgive undervejs. Kvinden havde en stor fistel i vaginas forvæg, og urinrøret var lukket. Martin ville prøve at se, om han kunne klare den, for kvinden ville ikke til Addis Ababa. Hendes modvilje, som deltes af flere, var at hun ikke talte Amhari, og hun ikke havde noget familie i Addis Ababa, der kunne tage sig af hende. Allerede spinalbedøvelsen var problematisk. Colonel og siden Martin måtte opgive. Så gjorde jeg et forsøg, og til min glæde ramte jeg rigtigt. Men under operationen viste det sig, at der stort set ikke var nogen blære tilbage, i hvert fald ikke noget, der kunne sys sammen. Det forklarede det tillukkede urethra. Hun kan kun behandles på fistelhospital i Addis Ababa, hvor man formentlig vil lave en 'kunstig blære' af et stykke tyktarm.

Vi har set mange nye patienter i løbet af ugen. En kvinde havde kæmpestore, indurerede skamlæber, måske elephantiasis? En anden kunne ikke få børn, hun havde syfilis. Flere fistelpatienter måtte henvises til Addis Ababa. En havde ingen livmoder tilbage og en fistel til toppen af skeden, der var omdannet til hårdt arvæv. En anden havde en fistel til livmoderen, der løb tydeligt urin fra livmodermunden. Men når vi sprøjtede metylenblåt i blæren, kom det ikke ud derfra. Det måtte altså dreje sig om en fistel fra en urinleder. En tredje havde slet ingen skede eller livmoder tilbage overhovedet. Vi fik booket operationer til det meste af næste uge, hvilket var tilfredsstillende. Det mest frustrerende er kvaliteten, eller mangelen på kvalitet, i plejen de fjorten dage, fistelpatienterne skal være indlagt efter operationen. Det er meget vigtigt, at kateteret ikke lukker til, så såret kan få ro til at hele ordentligt op. Vi har valgt at lade kateteret tømme sig direkte til et nyrebækken i sengen, som patienten selv tømmer i en spand. Der bliver ellers brugt tynde slanger til intravenøs infusion til drænage, men de lukker nemt til. Det kniber med at udfylde

observationsskemaerne, det går kun nogenlunde. Men alting skal gentages hver eneste dag og meget omhyggeligt.

På fødegangen var der også noget at lave, men vi holdt os mest til fistelarbejdet. Der blev født trillinger vaginalt, alle levede, to drenge på lidt over et kilo og en pige på godt halvandet kilo. Familien går rundt og tigger om penge til hjælp til børnene. Det mest dramatiske var en fjerdegangsgravid, der kom bevidstløs ind efter et krampeanfald. Hun havde meget højt blodtryk og æggehvidestof i urinen og altså sandsynligvis svangerskabsforgiftning. Vi behandlede blodtrykket ned med nifedepin og gav magnesiumsulfat som krampeforebyggelse. Hendes vejrtrækning begyndte at sætte ud, og det så sort ud. Men heldigvis blev hun bedre, da der blev holdt pause med magnesiumsulfatdroppet. Livmoderen gik til navlen, således var hun omkring fireogtyve uger henne i graviditeten. Jeg valgte at prøve at inducere abort/fødsel med misoprostol over natten. Ellers måtte kejsersnit udføres. Det var der en del skepsis over for blandt ethiopierne, da abort er forbudt. Her var det jo så for at redde moderens liv, så jeg syntes, jeg havde argumenterne i orden. Det er usædvanligt at få svangerskabsforgiftning som fjerdegangsgravid, når der ikke har været noget lignende før, medmindre det er en ny mand, der er far til barnet. Jeg overvejede andre diagnoser, malaria, hjerneblødning o.l., men der var ikke noget, der pegede på det. Næste dag var hun bedre, vågen, men stadig cerebralt påvirket og med højt blodtryk. Hun aborterede og dagen efter igen var hun vågen og velbefindende.

Ved fyraften plejede vi at gå ud i byen og få en kold øl eller to. Det var en gylden stund, hvor temperaturen var behagelig, lyset blødt og varmt, og man kunne lade hospitalet og dagens anstrengelser ude af syne. Når solen gik ned, slentrede vi tilbage og lavede aftensmad. Tirsdag var vi inviteret til konventet, hvor 'søstre' fra Ecuador bor. Det var selvfølgelig meget hyggeligt. De havde lavet lækker mad og bagefter spillede og sang de. De har en lille pige på otte år boende. Hendes far er lige død af tuberkulose, og moderen kan ikke klare de tre børn. Deres hus faldt sammen, ædt op af termitter. Søstrene hjalp med at bygge det op. Familien ejer intet jord. Moderen var forældreløs, og faderen var daglejer. Nu tjener moderen penge ved at bære brænde til markedet. Tre birr kan hun tjene om dagen. Pigen var syg, og derfor kom hun på rekreation på konventet. Jeg havde givet hende en ormekur dagen før, hvor hun kom på sygehuset. Hun havde da været tavs, nærmest forstenet. Næste dag havde hun det bedre. Hun sad i haven i aftensolen og vaskede sine fødder og sine nye sorte sko. Det brugte hun en halv time på. Senere kom hun ind til hjemmebagte småkager og kaffe. Søstrene gav hende mange knus og kram. Deres insisterende hjertevarme måtte hun overgive sig til, først smilede hun, senere grinte hun og kunne slet ikke stoppe. Hun dansede med søstre og trommede på en tromme, der var næsten lige så stor som hende selv. Jeg spillede et par Kim Larsen numre på guitaren, men det var svært at hamle op med de skøre søstre, 'las hermanas locas'.

Allerede torsdag var vi trætte som et alderdomshjem. Fredag er halv arbejdsdag, så jeg havde lovet at vise Martin vandrestierne uden for byen om eftermiddagen. Det var smeltende varmt, men vi kom fint af sted. Det var dejligt at gense de røde bakker, hytterne og menneskene, der bor der. Vi havde gode forsyninger af vand med, og det var godt, for sveden haglede af os. Efter tre timer var vi tilbage og fik Moya og Muriel med på 'baren', hvor vi fik et par kolde øl. Det var jo min sidste aften i Ghimbie, og jeg syntes, jeg fik taget behørig afsked. Hjemme lavede vi aftensmad, og til dessert havde Chaltu bagt en banankage. Jeg startede med at pakke omkring midnat og gjorde værelset klar til Martin. Jeg havde ellers så småt fået det indrettet, jeg havde i hvert fald hængt to Kim Larsen billeder op på væggen. Der skal nogen gange ikke så meget til. Dem tog jeg så ned. Gad vide, hvad Martin hænger op i stedet?

Lørdag morgen klokken seks var jeg oppe og klar til afgang. Martin kom ned og hjalp med at bære baggen op til den ventende bil. Det dæmrede så småt, da vi tog afsked. Jeg var ked

af at forlade Martin alene tilbage, for vi havde haft det hyggeligt. Samtidig glædede jeg mig til at komme hjem til familien. Vi kørte hele dagen, jeg lå og sov på bagsædet halvdelen af tiden. Jeg var stadig træt, da vi kom til Addis Ababa, og jeg følte det som om, jeg havde feber. Jeg fik mit værelse på Hotel Harambee, var lidt rundt i byen og spiste aftensmad inden jeg faldt i søvn omkring midnat.

Søndan morgen var jeg oppe klokken fire og kørte til lufthavnen, hvor jeg klokken syv fløj nordpå til Lalibela 'Ethiopiens største turistattraktion'. Kong Lalibela (honningspiseren) byggede i trettenhundredetallet en by, der skulle være 'det nye Jerusalem'. En række kirker er hugget ned i klippen og forbundne med tunneller. Det beskrives som 'verdens ottende vidunder', og jeg syntes, det var anstrengelserne værd, selvom jeg kun havde en dag til besøget. Vi fløj først til Bahar Dar, derfra henover Tana søen til Gonder, og derfra til Lalibela, der ligger i et tørt, rødt bjerglandskab. Jeg fandt et værelse nede ved markedet og stormede så rundt hele dagen for at se alle kirkerne. Det var noget af et antiklimaks. Præsterne og munkene var der for turisterne, som der faktisk var en del af (måske halvtreds i alt). De poserede og lod sig fotografere for penge. Kirkerne var som sådan flotte, men var under restaurering, så udvendigt var de pakket ind i store stilladser. Der var enkelte kalkmalerier, men ikke noget, der imponerede. Gulvene var dækket af tæpper. Her lå så tusindvis af lopper på lur, og da man skulle tage skoene af indenfor, var man et nemt offer. Der var andre blodsugere. Alle i byen var åbenbart 'guide' og ville gå med rundt og fortælle. Jeg havde kun lyst til at være absolut alene, og det lykkedes mig at virke så sur, at ingen hang på i mere end tyve sekunder. Jeg var lidt skuffet. Jeg har haft anderledes numinøse oplevelser på Athos i Grækenland, i Kappadokien i Tyrkiet, i Peter Tantholdts stråtækte adobekirke i Marcapata i Peru ja for slet ikke at nævne vores fine lille kirke med kalkmalerierne og den rare pastor Johannes Bundgaard hjemme i Vester Broby.

De gode oplevelser i Lalibela lå udenfor turistattraktionerne. Om aftenen gik jeg på etiopisk restaurant. Jeg fik indurra, den store grå 'pandekage' med den syrlige smag og en foldet overflade, der minder om en mavesæks inderside. Dertil fik jeg stegte kødstimler i en stærk sovs, der blev anrettet i en miniature lerovn med gløder for neden og kødet for oven, der derved holdt sig rygende varmt. Dertil en kold Sct. George øl. Jeg faldt i snak med en etiopisk agronom, der sad ved siden af og drak honningvin og cognac. Han havde arbejdet tretten år i Cuba, der har lavet en del udviklingsarbejde i Afrika. Så vi kunne snakke spansk, hvilket gik nemmere og nemmere, da jeg også fik smagt på de lokale drikkevarer. Han kunne da fortælle sin ærlige mening om den korrupte regering, uden at risikere at andre forstod ham. Jeg sov dårligt, for jeg var tiltagende forkølet og stoppet i næsen, men jeg vågnede i perlehumør af en god drøm. Jeg åbnede træskodderne og så ud over byen med de stråtækte hytter, hvor brænderøg snoede sig opad i tynde søgler, haner galede og hunde gav hals. Jeg skrev dagbog i solopgangens stråler, stod op og fik kaffe og morgenmad inden jeg kørte tilbage til lufthavnen og fløj tilbage til Addis i den lille Fokker 50 fra Ethiopian Airlines.

Jeg købte honning, kaffe og amhari musik og fik min sidste indurra på hotellet, mens jeg nød et par kolde Sct. George og så African Cup fodbold. Jeg fik vasket en skjorte og pakket sammen. Jeg sov først klokken et og stod op igen klokken tre for at køre til lufthavnen og checke ind hos British Airways. Vi så pyramiderne, da vi fløj over Giza og mellemlandede i Alexandria, hvor jeg i flyets åbne dør mærkede den kolde luft og nød ti minutters solskin. På vej mod London viste de BBC World News. Til min store forfærdelse viste det første indslag afbrændingen af dannebrog og billeder af Anders Fogh Rasmussen. Jeg forstod, at det var Jyllandspostens muhammedtegninger, der var årsag til krisen. Det var absurd. Som om der ikke er vigtigere ting at tage sig til. Der er nok af reelle problemer forårsaget af undertrykkelse, fattigdom, ulykke og sygdom at tage fat på i stedet for at tegne barnagtige lokumstegninger og brænde flag og statsministre af. Er Verden gået fra forstanden? Der er slet ikke tid til den slags.

Det er svært at lande rigtigt efter en måned i Etiopien, jeg har svært ved at få dagligdagen til at give mening. Der er trængsel på meningsløshedens motorvej. Alle vil fremad, udvikle sig, gøre karriere, opleve og for alt i verden undgå kedsomhed. Tempoet er højt, men hvor er det, vi er på vej hen? De problemer, vi har i vores forkælede hjørne af Verden, virker absurde i forhold til der, hvor fattigdommen gør hver dag til en kamp på liv og død. Jeg ved at det er et uretfærdigt og moraliserende opstød, men det er svært at hoppe på karussellen igen, forskellen mellem virkeligheden i Etiopien og Danmark er stor. Jeg ved ikke, hvad der skal til for at løse de mange problemer, der følger af fattigdom og rette op på en Verden, der er beskidt og uretfærdig. Jeg tror, grundlæggende værdier er de samme for alle mennesker trods forskellige forudsætninger. I Ghimbie oplevede jeg styrken i familien, glæden ved at have børn og sorgen over at miste. Det varme hjerte, der glæder og trøster kan ofte betvinge mørke og fortvivlelse, som de ecuadorianske søstre gjorde det. Men vi i de rige lande bliver også nødt til at dele lidt ud af vores overflod. Vi dør af forældelse, mens andre dør af sult. Det er os, der har muligheden for at ændre tingene. Så mener jeg også, at vi har et ansvar for at tænke på andre end os selv, vælge småligheden fra og prøve på anstændig vis at gøre verden bedre end den er.